

Bogna Mrozowska
Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego
bogna.mrozowska@frsi.org.pl

Trzeba zasiać ziarenko, czyli o wielokulturowych działaniach bibliotek

Streszczenie: *Artykuł ma na celu przedstawienie doświadczeń bibliotek norweskich w pracy z imigrantami i uchodźcami, a także zaprezentowanie wielokulturowych działań polskich bibliotek uczestniczących w projekcie „Biblioteka miejscem spotkań wielu kultur”.*

Słowa kluczowe: *wielokulturowość, przeciwdziałanie dyskryminacji, mniejszości, imigranci, Norwegia, współpraca międzynarodowa; integracja*

Wielokulturowa Norwegia

W ciągu ostatniego dwudziestolecia Norwegia doświadczyła ogromnego wzrostu liczby imigrantów. W roku 1995 stanowili oni zaledwie 4% społeczeństwa; dziś w tym pięciomilionowym kraju mieszka ich ponad 600 tys. — to około 12% populacji¹. W Oslo imigranci i ich dzieci stanowią ponad 30% mieszkańców, a w mniejszych miastach, takich jak Drammen czy Lørenskog, procenty te są niewiele niższe². Część osób pojawiła się tu z wyboru, w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia — tak jak Polacy, którzy w liczbie 84 tys. osób są obecnie największą grupą imigrantów w Norwegii³. Inni osiedlili się tu uciekając ze swojego kraju przed wojną lub prześladowaniami — niemal jedna trzecia imigrantów to uchodźcy lub osoby starające się o ten status (najwięcej z nich pochodzi z Somalii, Iraku i Iranu)⁴.

Oczywiście, nowo przybyli bardzo często nie znają języka, nie wiedzą, gdzie i jak można załatwić rozmaite sprawy: kontynuować naukę albo znaleźć pracę, wysłać dziecko do przedszkola czy odwiedzić lekarza. Pomoc takim osobom zapewniają ośrodki kształcenia dorosłych i ośrodki wprowadzające dla uchodźców, w których imigranci uczą się języka norweskiego i uczestniczą w zajęciach, ułatwiających ich integrację ze społeczeństwem. Z instytucjami tymi blisko współpracują biblioteki publiczne — często są one pierwszym miejscem, do którego trafiają w nowej miejscowości imigranci i uchodźcy.

¹ *Minifacts about Norway 2014* [on-line]. Oslo: Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2014, s. 16 [dostęp 19.06.2014]. Dostępny w: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/minifacts-about-norway>.

² *Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents, 1 January 2014* [on-line]. Statistics Norway, 2014 [dostęp 19.06.2014]. Dostępny w: <http://www.ssb.no/en/innvbef/>.

³ Tamże.

⁴ *Persons with refugee background, 1 January 2013* [on-line]. Statistics Norway, 2013 [dostęp 19.06.2014]. Dostępny w: <http://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/flyktninger>.

Wielojęzyczne usługi

Biblioteki norweskie wypracowały rozmaite rozwiązania, dzięki którym ich oferta świetnie odpowiada na potrzeby imigrantów. Na przykład w bibliotece w Drammen powstała „strefa dla nowo przybyłych”. Można w niej znaleźć zbiory książkowe i multimedialne oraz czasopisma w najróżniejszych językach, a także otrzymać informacje na temat wydarzeń w lokalnej społeczności. Jest to też miejsce bardziej i mniej formalnych spotkań, dyskusji, warsztatów, kursów. Również prowadzona przez bibliotekę strona internetowa zawiera wiele informacji o mieście — można się z niej dowiedzieć, jak znaleźć mieszkanie czy aktywnie spędzić wolny czas. Strona, poprzez mechanizm automatycznego tłumaczenia, dostarcza wszystkich tych informacji w wielu językach — może nie zawsze w sposób gramatyczny, ale na pewno wystarczający, by lepiej poznać Drammen⁵.

Fot. 1. Dwujęzyczne książki dla dzieci w Bibliotece Publicznej w Bergen
Aut. B. Mrozowska.

Rozmaite usługi wielojęzyczne oferuje również biblioteka w Bergen. Funkcjonuje w niej m.in. „kafajka językowa” dla imigrantów — odbywające się raz w tygodniu dwugodzinne spotkania, w których uczestniczy każdorazowo ok. 50 osób. W ich trakcie grupa dzieli się

⁵ Strona internetowa znajduje się pod adresem: <http://nyidrammen.no/>.

na stoliki, przy których prowadzone są rozmowy po norwesku, odbywają się proste gry i ćwiczenia językowe. Ważne, by przy każdym z nich znalazła się jedna osoba posługująca się dobrze językiem norweskim. W bibliotece działa również grupa czytelnicza dla kobiet i-imigrantek, które w ten sposób nie tylko uczą się języka, lecz także nawiązują relacje z nowym otoczeniem. Prowadzony jest tu także klub komputerowy, którego członkowie zdobywają wiedzę na temat stron internetowych i programów niezbędnych do znalezienia pracy i aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym. Zajęcia w ramach klubu prowadzone są wspólnie przez pracowników biblioteki i dwóch imigrantów — dzięki temu uczestnicy mogą otrzymać pomoc we własnym języku od osób, które rozumieją ich potrzeby.

Oferta bibliotek norweskich dla imigrantów nie byłaby zapewne tak bogata, gdyby nie wsparcie, które otrzymują one od bibliotek okręgowych⁶. Biblioteki okręgowe dbają o rozwój pozostałych placówek w swoim okręgu, doradzają i wzmacniają kompetencje ich pracowników, organizując dla nich szkolenia i seminaria; inicjują i finansują międzybiblioteczne i lokalne projekty. Przykładem takiego wsparcia może być projekt „Vidsyn”, skierowany do bibliotek wiejskich Okręgu Hordaland, realizowany właśnie przez bibliotekę okręgową. W jego ramach bibliotekarze uczestniczyli w kursach dotyczących dialogu międzykulturowego, otrzymali wskazówki, z jaką literaturą, filmami i muzyką powinni się zapoznać, a także nawiązali współpracę z ośrodkami wprowadzającymi dla cudzoziemców.

*Fot. 2. Zbiory Biblioteki Wielojęzycznej w Oslo
Aut. B. Mrozowska.*

Wszystkie biblioteki w Norwegii mogą też korzystać z imponujących zbiorów Biblioteki Wielojęzycznej w Oslo. Instytucja ta dysponuje książkami, audiobookami i filmami w 47 ję-

⁶ Administracja w Norwegii jest dwustopniowa: Norwegia podzielona jest na 19 okręgów, które z kolei dzielą się na gminy.

zykach; w jej zbiorach znajduje się też muzyka i gry komputerowe z różnych stron świata, a także rozmaite kursy językowe. Norweskie biblioteki, znając zapotrzebowanie swoich użytkowników, zwracają się do Biblioteki Wielojęzycznej z prośbą o wypożyczenie odpowiedniego zestawu książek (np. kilkudziesięciu tytułów w języku polskim dla mężczyzn w średnim wieku, w tym kryminałów i książek kucharskich), który po kilku miesiącach wraca z powrotem do Oslo. Jest to niezwykle praktyczne rozwiązanie — imigranci w Norwegii często bowiem zmieniają swoje miejsce pobytu i zbiory obcojęzyczne potrzebne w danym roku, w kolejnym mogą się już okazać zbyt cenne. Biblioteka Wielojęzyczna opracowuje także „podróżujące wystawy”, które — prezentowane w norweskich bibliotekach — upowszechniają wiedzę o różnych kulturach.

Biblioteka miejscem spotkań wielu kultur

Sześć bibliotek norweskich, świadczących rozmaite wielojęzyczne usługi, współpracuje z polską Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w ramach projektu „Biblioteka miejscem spotkań wielu kultur”. Projekt obejmuje swoim zasięgiem 48 bibliotek każdego szczebla (wojewódzkiego, powiatowego i miejskiego/gminnego) w czterech województwach: małopolskim, opolskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim. Jego celem jest wypracowanie modelu wielokulturowej biblioteki, integrującej lokalną, różnorodną społeczność, oraz wyposażenie bibliotekarzy w wiedzę i umiejętności potrzebne przy planowaniu i realizacji działań wielokulturowych, podejmowanych razem z przedstawicielami mniejszości. Bibliotekarze uczestniczący w projekcie — wraz z zaproszonymi przez siebie przedstawicielami mniejszości — przeszli cykl szkoleń, dzięki którym mogli lepiej zrozumieć mechanizm dyskryminacji oraz dowiedzieli się, jak jej przeciwdziałać. Przy wsparciu trenerów przeprowadzili diagnozę środowiska lokalnego pod kątem wielokulturowości i rozpoczęli realizację projektów wpisanych w opracowywany w trakcie szkoleń trzyletni plan działań wielokulturowych.

Bibliotekom udało się nawiązać współpracę z zupełnie nowymi grupami. Biblioteka Publiczna w Gołdapi zorganizowała wystawę „Ewangelicy gołdapscy”: *W prace nad wystawą włączyły się osoby wyznania ewangelicko-augsburskiego, z którymi rozpoczęliśmy wspólne działania po wcześniejszym przeprowadzeniu wywiadu fokusowego, po poznaniu potrzeb i oczekiwań tej grupy wyznaniowej* — opowiada Halina Wojtanis, przedstawicielka biblioteki w Gołdapi. *Na otwarciu wystawy usłyszeliśmy, że to było dla nich pierwsze zaproszenie do współpracy od 1945 roku.*

Miejska Biblioteka Publiczna w Opolu zaczęła organizować „pogaduchy” — cykliczne spotkania dla przebywających w mieście studentów z Ukrainy, którzy chcą ćwiczyć język polski, poszerzać słownictwo i lepiej poznać polską kulturę. Danuta Łuczak z MBP w Opolu mówi: *Bibliotekarzom poradziłabym, aby z uwagą przyjrzeni się mieszkańcom swojego miasta i regionu, i poszukali nowych wyzwań. My zwykle koncentrujemy się na współpracy z mniejszościami, które łatwo zdiagnozować i z którymi współpracujemy. Wydaje mi się, że do naszego kraju przyjeżdża coraz więcej osób — czy to na studia, czy w poszukiwaniu pracy i warto się tymi grupami zająć i zagospodarować ich w przestrzeni bibliotecznej.*

Miejska Biblioteka Publiczna w Szczytnie próbowała dotrzeć do przebywającej w mieście niewielkiej grupy Chińczyków — przedstawiciele mniejszości odwiedzone w ich miejscu pracy, przeprowadzono rozmowy, przekazano zaproszenia na spotkanie, na którym biblioteka chciała zaprezentować swoją ofertę. Niestety, nikt nie odpowiedział na to zaproszenie. Alina Wołodkiewicz z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynku, blisko współpracującej w ramach projektu z MBP w Szczytnie, tak komentuje tę sytuację: *Właściwie to zachowanie Chińczyków powinno nas zaskoczyć. [...] Bardzo podziękowali i... z zaproszenia nie skorzystali. Ale po szkoleniach i zdobyciu wiedzy na temat ich kultury uznaliśmy to za zachowanie za zupełnie naturalne. Mamy nadzieję, że oni to jeszcze przemyślą i odwiedzą bibliotekę.*

Fot. 3. Planowanie wielokulturowych działań
Aut. B. Mrozowska.

Oczywiście, biblioteki uczestniczące w projekcie nie kierują swoich działań wyłącznie do grup „nowych”, dotychczas ich nieodwiedzających. Biblioteki z powiatu gorlickiego pogłębiają swoją współpracę ze Zjednoczeniem Łemków i Stowarzyszeniem „Ruska Bursa”. *Zbiory regionalne obu stowarzyszeń zostaną opracowane w bibliotecznym systemie SO-WA2, katalogi udostępnione on-line, użytkownicy będą mieli wgląd we wszystkie tytuły, możliwość wypożyczeń, rezerwacji, prolongaty itp. Najcenniejsza część zbiorów zostanie zdigitalizowana i włączona do Gorlickiej Biblioteki Cyfrowej. Nawiązana zostanie stała współpraca na osi: biblioteki — stowarzyszenia — antykwariaty, której celem jest wspólne rozbudowywanie regionalistów, szczególnie pozyskiwanie pozycji rzadkich — opowiada Magdalena Miller, dyrektorka Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorlicach. To zresztą niejedyna planowana w ramach projektu aktywność — biblioteki z powiatu gorlickiego podejmą*

też rozmaite działania uwrażliwiające mieszkańców na zagadnienia związane z wielokulturowością i przeciwdziałaniem dyskryminacji.

Nietypową akcją przeprowadziła Gminna Biblioteka Publiczna w Starych Juchach — w miejscowości, w której mniejszości kulturowe są w tej chwili niemal nieobecne: *Postanowiliśmy sprawdzić, jak społeczność lokalna reaguje na różnorodność kulturową. W tym celu przygotowaliśmy „prowokację”, która polegała na zainscenizowaniu kupna działki przez muzulmankę w gminie Stare Juchy — mówi Beata Klaus-Gramacka, przedstawicielka biblioteki. Osoby przebrane odwiedziły sklep, urząd gminy, szkołę i, udając obcokrajowców, próbowały znaleźć działkę w celu jej zakupu. Mimo kontrowersyjnych strojów nie napotkały wrogo nastawionych osób. Wręcz przeciwnie — w większości ludzie byli otwarci i uprzejmi. Po „prowokacji” wszystkim uczestnikom przedstawiono aktorów i wyjaśniono cel działania.*

A co przed nami?

Przed bibliotekami uczestniczącymi w projekcie „Biblioteka miejscem spotkań wielu kultur” jeszcze niejedno ciekawe wyzwanie i to nie tylko tu, w ich lokalnych społecznościach. Część bibliotek przygotowuje się właśnie do realizacji pięciu małych projektów polsko-norweskich. W ramach każdego z nich zrealizowane zostanie jedno działanie w Norwegii i jedno działanie w Polsce. Jesienią polscy bibliotekarze wezmą także udział w wizytach w bibliotekach norweskich i zaproszą ich przedstawicieli do siebie. Bibliotekarze norwescy podkreślają, że oni również wiele czerpią z tej współpracy, a wiedząc więcej o polskiej kulturze i polskich bibliotekach, mogą lepiej odpowiedzieć na potrzeby Polaków mieszkających w Norwegii.

Jak uczestnicy projektu oceniają zmiany, które zaszły od początku jego trwania: w społeczności, w swojej instytucji, w sobie? Alina Wołodkiewicz, dyrektorka Miejskiej Biblioteki w Olsztynku odpowiada na to pytanie tak: *Myślę, że na zmiany w społeczności trzeba troszkę poczekać. Tu nie dzieje się nic tak szybko. Trzeba zasiać ziarenko, aby za jakiś czas wykiełkowało. W sobie [widzę zmiany — przyp. BM] — tak. Przed szkoleniami w Olsztynie miałam wrażenie, że właściwie wiem dużo na temat mniejszości, nikomu nigdy nie odmówiono pomocy w bibliotece, więc wszystko jest w porządku. Dopiero pokazanie nam tego, jak czuje się obcokrajowiec po przyjeździe do innego kraju, pozwoliło mi na stwierdzenie, że być może teraz robimy wystarczająco dużo, ale musimy uważnie przyglądać się społeczeństwu, aby nie przegapić momentu, w którym obcokrajowców będzie u nas przybywać w bardzo szybkim tempie. Wówczas na pewno potrzebne będą dodatkowe działania. A mi osobiście — na pewno przyda się większa otwartość na innych.*

Projekt „Biblioteka miejscem spotkań wielu kultur” — finansowany z funduszy EOG, pochodzących z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii oraz środków krajowych — realizowany jest przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Wkład własny zapewniają Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności oraz Biblioteka Narodowa Norwegii.

Bibliografia:

1. *Immigrants and Norwegian-born to immigrant parents, 1 January 2014* [on-line]. Statistics Norway, 2014 [dostęp 19.06.2014]. Dostępny w: <http://www.ssb.no/en/innvbef/>.
2. *Minifacts about Norway 2014* [on-line]. Oslo: Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2014, [dostęp 19.06.2014]. Dostępny w: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/minifacts-about-norway>.
3. *Persons with refugee background, 1 January 2013* [on-line]. Statistics Norway, 2013 [dostęp 19.06.2014]. Dostępny w: <http://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/flyktninger>.

Mrozowska, B. Trzeba zasiać ziarenko, czyli o wielokulturowych działaniach bibliotek. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2014, nr 5 (150), Biblioteka – miejsce integracji i partycypacji społecznej. [Dostęp 20.07.2014]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/260>. ISSN 1507-7187.